

Jonathan van het Reve

Ideetjeskunst

Het lijkt gewoon een oor, maar het is gekweekt met dna van de achter-achter-achter-achterneef van Vincent van Gogh. Snapt u 'm? Van Gogh, een oor... leuk toch? Diemut Strebe, de kunstenaar, heeft er jaren aan gewerkt. En met succes: het oor stond deze week in bijna alle kranten.

Je kunt van dit kunstwerk moeilijk zeggen dat een kind van 5 het ook had kunnen maken, want dan zou dat kind in een Harvard-laboratorium moeten werken. Maar des te pijnlijker is wat je er wel over kunt zeggen, namelijk dat een kind van 5 het had kunnen bedenken.

En dan is het kweek-oor nog een relatief doorzicht idee, waarbij veel zorg en geld is besteed aan de uitwerking. Maar toen ik onlangs de Kunstvlaai bezocht – een alternatieve, niet-commerciële expositie, het andere uiterste dus – zag ik de ideetjeskunst ook daar volop bloeien.

Zo was er een uitvergroot stukje plattegrond waarop de straatnamen waren vervangen door de namen van rechtse politici. De Geert Wildersstraat en de Nigel Faragestraat kwamen uit op de Jörg Haidergracht, de Marine Le Penstraat leidde naar het Populistische Plaza, et cetera. Niet mooi, niet verrassend, niet schokkend... gewoon, een ideetje. En zo ging het maar door: hier een 'concept', daar een 'twist', daar een 'knipoog'... allemaal ideetjes.

Niet mooi, niet verrassend, niet schokkend... gewoon, een ideetje

Waarom toch?

Volgens mij is het, ironisch genoeg, een gevolg van de eis dat kunst iets moet zeggen, iets moet betekenen. In plaats van gewoon mooie dingen te maken, moeten beeldende kunstenaars filosoferen en verhalen bedenken om hun maakzels officieel tot kunst te verheffen. Maar goede ideeën zijn nu eenmaal zeldzaam en dus werd op de Kunstvlaai bijvoorbeeld exotisch fruit in een Nederlandse boom gehangen om iets te zeggen over klimaatverandering.

Vroeger hielden kunstenaars heus ook wel van een geintje, een vrolijke trompe l'œil bijvoorbeeld. Maar meesterschap gebruiken om onze zintuigen te betoveren, is nog iets anders dan lolligheid gebruiken om onze intelligentie te beledigen. Meesterschap speelt geen rol, je kunt ideetjeskunst navertellen zonder dat er iets verloren gaat en parodiëren zonder dat iemand het verschil ziet – dat zou toch te denken moeten geven.

Maar, ook weer ironisch: vanwege de anti-kunsthouding van de laatste paar kabinetten lijken kunstenaars zichzelf te zijn gaan zien als een bedreigde – en dus per definitie relevante – soort, en laten ze hun ideetjes juist extra vrijelijk stromen. Wie durft te zeggen dat het gebakken lucht is, moet wel een rechtse barbaar zijn en kan dus worden genegeerd. Het gevolg: de kunst groeit langzaam toe naar het clichébeeld dat 'de vijand' er al van had.

Alsof het allemaal nog niet lollig genoeg was, mocht bij de presentatie van het kweek-oor de beroemde taalkundige Noam Chomsky er een vraag in stellen. Waarom Van Gogh het afsneed, vroeg hij. Het oor zei niks terug, maar het antwoord is simpel: het leek hem op dat moment een goed idee.

Jonathan van het Reve op Twitter:
@JvhReve

Vergeet het maar

Al vijftigduizend Europeanen hebben bij Google een verzoek ingediend om een zoekresultaat te wissen. Maar wie er kans maken op vergetelheid, is nog onduidelijk. Google zelf heeft het antwoord nog lang niet

Door Michael Persson Illustratie Jasper Rietman

Naakt in een winkelwagen

Daar zit je dan, in een winkelwagentje op Terschelling, terwijl je naakt met een flesje bier in de hand door een stapel kratjes denderd. De maker van de video heeft je naam erbij gezet en op YouTube gezet. Lachen man.

Zes jaar later denkt een personeelsmanager er anders over. Hij heeft net je naam gegoogeld en gezien wie deze sollicitant ooit was. Toch niet het juiste type voor dit kantoor.

Is dit verleden tijd? Sinds het Europese Hof van Justitie in Luxemburg drie weken geleden bepaalde dat Europeanen soms het recht hebben om vergeten te worden, hopen veel mensen van wel. De afgelopen week hebben tegen de vijftigduizend Europeanen een verzoek ingediend bij zoekmachine Google om een zoekresultaat te laten wissen. Een jeugdzonde, een ruzie, een oude relatie, een iets te harde tackle op het voetbalveld: iedereen doet weleens iets waar hij later spijt van krijgt.

De grote vraag is nu: wie maakt kans op vergetelheid?

Google, het antwoord op al uw vragen, weet het nog niet. Het stelde vorige week weliswaar een formulier beschikbaar voor wisverzoeken, maar dat is slechts een eerste stap om aan de rechterlijke uitspraak te voldoen. Daarna gaat het nog wel even duren, zo blijkt uit het automatische antwoord op zo'n verzoek. 'We zijn momenteel bezig ons systeem (...) te bouwen. In de tussentijd hebben we uw bericht opgenomen in onze wachtrij.'

Google heeft een ethische commissie in het leven geroepen die criteria moet opstellen waarmee verwijderingsverzoeken zullen worden beoordeeld. Belangrijkste dilemma: wanneer hebben bur-

gers recht op privacy, en wanneer hebben (andere) burgers recht op informatie?

De woorden van de rechter in Luxemburg geven een begin van een antwoord. Om in aanmerking te komen voor verwijdering, moeten de weergegeven resultaten 'ontoereikend, irrelevant of niet langer relevant, of buitensporig ten aanzien van de doeleinden waarvoor ze zijn verwerkt' zijn.

Maar wat is ontoereikend? Irrelevant? Buitensporig? Welke doeleinden? Voor Otto Volgenant van Boekx Advocaten, gespecialiseerd in media- en internetrecht, kun je als privacyminnende burger een eind komen. 'Er staat in het arrest dat het recht op privacy in de regel zal prevaleren boven het recht op informatie. In de regel. Dit gaat heel ver.'

Slachtoffer van verkrachting

Slachtoffers van misdrijven die met naam zijn genoemd in een krantenartikel maar daar later niet aan willen worden herinnerd, kunnen zich volgens Volgenant in Europa zeker laten wissen. In de Verenigde Staten niet, daar valt het noemen van de naam van een verkrachttings-slachtoffer onder de vrijheid van informatie.

Maar ook burgers die 'gewoon' een keer in de krant zijn terechtgekomen kunnen een beroep doen op de uitwiswet, verwacht Jurian van Groenendaal, eveneens van Boekx, die al vaker met wisverzoeken te maken heeft gehad. Een vrouw die ooit als werkloze werd geportretteerd en toen zei dat dat leventje haar best beviel, heeft daar nog steeds last van – de buitenwacht bleef haar als profiteur zien. Juist omdat onbekende mensen veel minder hits op hun naam krijgen dan BN'ers, kan een de-

famerend zoekresultaat een onuitwisbare indruk maken. En dus wil je dat wissen.

Cruciaal daarbij is dat het artikel zelf in het archief van de krant mag blijven staan. Het is de zoekmachine die er iets groters van maakt door het verhaal op te graven. Dat je als individu tot een paar zoekresultaten wordt gereduceerd, daarin zit het buitensporige.

Aan de andere kant: door te wissen wordt andere burgers informatie onthouden. Het recht op informatie is onderdeel van de vrijheid van meningsuiting: iedereen mag zeggen wat hij wil en dan moeten die meningen ook gehoord kunnen worden. 'Ooit heeft de rechter daarom besloten dat in beginsel iedereen een antenne op zijn dak moet kunnen zetten', zegt Gerrit-Jan Zwenne, partner bij advocatenkantoor Bird&Bird LLP en hooger-recht en de informatiemaatschappij aan de Universiteit Leiden. 'In zekere zin zijn zoekmachines ook een soort antennes. Er zijn landen waar het ontvangen van bepaalde informatie verboden is: China, Iran, Syrië. Daar willen we ons toch niet mee associëren?'

Advocaat Volgenant erkent dat het recht op privacy wel erg principieel boven het recht op informatie en recht op vrij ondernemerschap is gesteld. 'Dat had subtieler gekund.' Maar hij vindt de verantwoordiging over dreigende censuur overdreven. De informatie bij de primaire bron, de krant, blijft gewoon bestaan. Alleen de link wordt uit de zoekresultaten verwijderd. Nergens staat dat je met één antenne alle informatie uit de lucht moet kunnen halen. Je zult allemaal kleine antennetjes moeten hebben.'

Volgens hem kan het voor de vrije meningsuiting juist goed zijn dat Google is teruggefloten. Wie iets wil vinden, zal beter moeten zoeken – bij de primaire bronnen. Kranten zullen aan belang winnen, en terrein heroveren op de advertentiemarkt. 'Dat Google zich opwerpt als een hoeder van de vrije pers is natuurlijk onzin. Ze hebben miljarden aan advertenties uit die markt gehaald, maar er niets voor teruggegeven.'

En wat zit er voor vrije meningsuiting aan een foto van iemand die als tiener dronken is geweest?

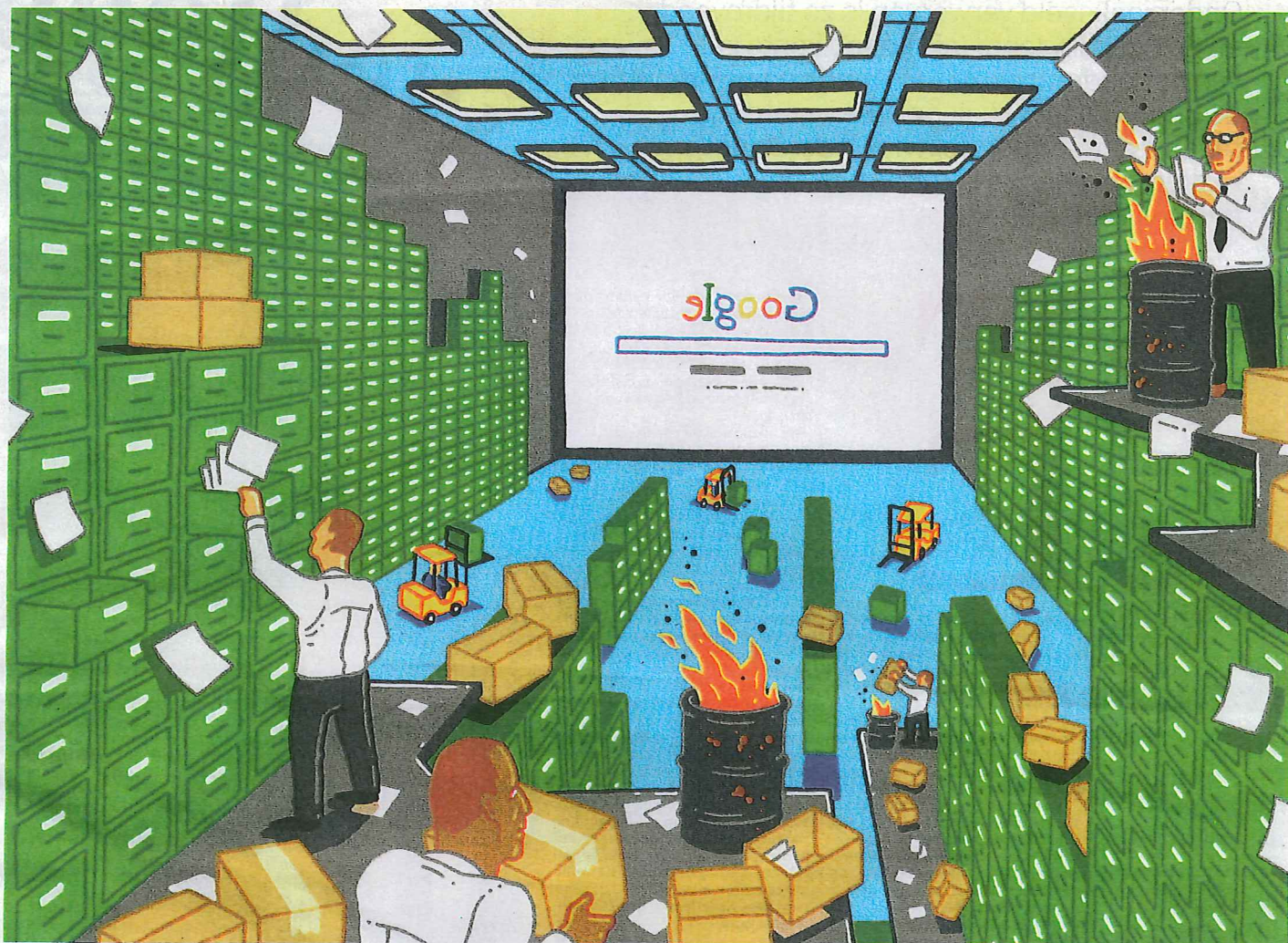
De pijnlijke scheiding

Stel, je vertelde ooit aan een tijdschrift hoe je als 25-jarige je grote liefde was tegengekomen. En stel dat je daar tien jaar later na een pijnlijke scheiding op

Voorbeelden van grensgevallen

geen enkele manier meer aan herinnerd wil worden. 'Ik denk dat je wel kans maakt', zegt Van Groenendaal. Google zelf heeft het over 'verouderde informatie over uw privéleven', in een toelichting op het wisselformulier.

De grote zoektocht voor de zoekmachines zal gaan naar de betekenis van de factor tijd, door de rechter ingebed in de formulering 'niet langer relevant'. Iets was dus ooit wetenswaardig, maar is dat nu niet meer. Het is een juridische manier om van een machine af te dwingen wat mensen metertijd van nature doen: vergeten.

'Het gaat om de vrije ontwikkeling van bijvoorbeeld jonge mensen', zegt Jacob Kohnstamm, voorzitter van het College Bescherming Persoonsgegevens (CBP). 'De vraag die Google en elke andere zoekmachine moet beantwoorden is: hoe storend is een zoekresultaat voor de ontwikkeling van de betrokkene?'

Controle over je zelfpresentatie, noemt filosoof en jurist Paul van Kesteren dat. Zij promoveert aan het Privacy & Identity Lab en het Tilburg Instituut voor Recht, Technologie en Maatschappij (TILT) op het recht vergeten te worden. 'Je speelt nu eenmaal verschillende rollen in verschillende fasen van je leven. Je leeft tachtig jaar en misschien word je van superevener principieel vegetariër. Die foto met die bieftuk die elke keer boven aan de zoekresultaten verschijnt, is dan niet meer representatief voor wie je bent, maar vormt wel het

beeld dat anderen van jou krijgen. De controle over je zelfpresentatie is onder druk komen te staan door de eenvoud van zoeken op internet.'

En dan is dus de vraag: wat is een redelijke termijn om iets te vergeten? Wanneer is informatie verouderd? Voor mensen in een publieke functie blijft bijna alles relevant, maar voor gewone burgers bestaat er een interessante pendant: de Verklaring Omtrent Gedrag (VOG), die door het ministerie van Justitie wordt afgegeven als werkgevers daarom vragen en waaruit blijkt of iemand iets op zijn kerfstok heeft. Voor die verklaring geldt een zogeheten terugkijkttermijn. Iemand wordt niet beoordeeld op zijn hele leven, maar alleen door het venster van de terugkijkttermijn.

Die termijn bedraagt in de meeste gevallen vier jaar. Voor jonge volwassenen (tot 23 jaar) is de terugkijkttermijn zelfs maar twee jaar; de overheid houdt rekening met de grillen van onvolgroeide hersenen. Eventueel verblijf in de gevangenis wordt daar wel bij opgeteld. Voor 'functies met hoge integriteitseisen' geldt een termijn van tien jaar. En voor zedendelicten is de terugkijkttermijn eendeloos. Een verkrachting wordt nooit vergeten.

'In onze samenleving hebben we als uitgangspunt dat bijna iedereen na verloop van tijd met een schone lei zou moeten kunnen beginnen', zegt Kohnstamm. 'Die gedachte zie je weerspiegeld in de Verklaring Omtrent Gedrag. Dit zou ook

OPROEP: DEEL UW WISVERZOEK MET DE KRANT

Honderden Nederlanders hebben een wisverzoek bij Google ingediend. Wat gebeurt er met die verzoeken? Welke worden ingewilligd en welke niet? De komende maanden zal Google zich over de kwesties buigen, en de Volkskrant kijkt graag mee. Daarom een oproep: wie wil zijn wisverzoek delen met de krant? De krant zal de voorgelegde casussen alleen na uw uitdrukkelijke toestemming (en geanonimiseerd) in de verslaggeving gebruiken. Mail naar: rn.persson@volkskrant.nl

een rol moeten spelen op internet.'

Google is voornamelijk minder vergingsgezind, zo blijkt uit een korte toelichting op het wisselformulier dat vorige week online werd gezet. Het bedrijf vindt dat het 'van openbaar belang is' om bijvoorbeeld zoekresultaten met informatie over financiële oplichting, wangedrag en strafrechtelijke veroordelingen (altijd) te behouden.

Tweede kans voor een oplichter

Een aannemer wordt op de website Werkspot, die mensen met een klus aan klus-kopers koppelt, in een reactie een oplichter genoemd. De man ging er met een aanbetaling van 10.000 euro vandoor. Wie zijn naam googelt, is meteen gewaarschuwd. Maar moet de wereld tot in lengte van dagen worden gewaarschuwd? Of krijgt de man een tweede kans?

De vraag is dus hoe toegankelijk Google zich zal opstellen. Het trackrecord van de Amerikanen is niet veelbelovend. Europa heeft al sinds 1995 een richtlijn dataprotectie waarin staat dat burgers het recht hebben hun gegevens te laten wissen.

Google (en ook Facebook) hebben zich daar tot dusver weinig aan gelegen laten liggen. Natuurlijk, er waren klagers, maar wie als burger iets gedaan wilde krijgen, had een lange juridische weg te gaan. De Amerikanen verscholen zich achter de

Amerikaanse wetgeving van hun hoofdkantoor. 'Google is echt heel stroef', zegt Van Groenendaal, die met enige regelmaat een verwijderingsverzoek heeft gedaan, bijvoorbeeld met een beroep op het auteursrecht, of portretrecht. Dat filmpje op Terschelling bijvoorbeeld, dat zou volgens hem nu al kunnen worden weggehaald, wegens de inbreuk op de persoonlijke levenssfeer en het portretrecht. 'Maar ze reageren altijd heel langzaam, eisen altijd eerst een vonnis, willen precieze url's. Je komt een heel eind, maar het kost een hoop werk.'

Toch lijkt Google nu geschrokken. Aanvankelijk reageerde het bedrijf furieus op het oordeel van de rechter (censuur!). Nu erkent topman Larry Page dat de rechter misschien een punt heeft. In een interview met de *Financial Times* zei hij vorige week dat Google 'wat Europeeser gaat proberen te denken'.

Paralleel daaraan werken de toezichthouders aan richtlijnen. Die moeten dit najaar klaar zijn.

En kun je dan vergeten worden? Zwenne heeft er een hard hoofd in. Het kan zijn dat zoekmachines straks in verschillende delen van de wereld verschillende zoekresultaten laten zien. Wie dan via een Amerikaans ip-adres gaat surfen (daar zijn programmaatjes voor), krijgt gewoon de complete lijst zoekresultaten, zonder de Europese gum. 'Er zullen bedrijven komen die ons in staat gaan stellen de wetgeving te omzeilen', zegt Zwenne. 'Vergeten worden? Vergeet het.'